

Економічні науки. - Серія „Регіональна економіка”. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 10 (39). – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2013. УДК:631.1:574:332.33

Коренюк П.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки будівельної галузі Придніпровської державної академії будівництва і архітектури

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЧНОГО ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Проблема ефективного розвитку підприємництва обумовлена державною підтримкою у вигляді бюджетного фінансування наукових і науково-технічних робіт. Новітні технології, які за сутністю є майже безвідходними, позитивно впливатимуть на екологічні показники виробництва та сприятимуть у кінцевому результаті росту ВВП, зокрема поліпшенню його структури.

Ключові слова: екологічне підприємництво, сталий, інновації, гармонічний розвиток.

Коренюк П.И.

ПРОБЛЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИЙ В КОНТЕКСТЕ ГАРМОНИЧНОГО СБАЛАНСИРОВАННОГО РАЗВИТИЯ

Проблема эффективного развития предпринимательства обусловлена государственной поддержкой в виде бюджетного финансирования научных и научно-технических работ. Новейшие технологии, которые по сути являются почти безотходными, положительно влияют на экологические показатели производства и способствуют в конечном результате роста ВВП, в частности улучшению его структуры.

Ключевые слова: экологическое предпринимательство, устойчивое, инновации, гармоничное развитие.

Korenyuk P.Y.

ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND A USE OF INNOVATION IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT HARMONIC

The problem of effective development of enterprise is caused of state support as budgetary financing of scientific works. The latest technology which is almost - free have the positive influence on the environmental performance of production and contribution to final result of the growth of GDP, in particular the improvement of its structure.

Key words: ecological production, sustainable, innovation, harmonious development

Актуальність. За своєю семантикою ринкова економіка прагне до гармонічного збалансованого врівноваженого розвитку. Мають місце як позитивні, так і негативні процеси, але з появою негативу підприємці реагують на його подолання створенням нових форм господарювання, які сприяють їх подоланню, маючи певну прибутковість діяльності. Разом з тим, окремі негативні наслідки від економіко-господарської діяльності мають неоднозначний вплив, адже до підприємств висуваються звичайні вимоги, такі як відповідність санітарним нормам та правильність ведення фінансової документації. Але до підприємств, що ведуть підприємницьку діяльність, результати якої впливають на стан здоров'я населення, якість довкілля висуваються також і додаткові вимоги щодо ведення господарської діяльності. Так, одним з нових видів господарської діяльності, покликаних на відновлення та відтворення якості екологічного стану довкілля є екологічне підприємництво. Екологічне підприємництво в умовах гармонічного збалансованого розвитку неможливе без застосування інновацій, зокрема мало- та майже безвідходних технологій. Проблема відходів є однією з головних проблем сучасної цивілізації технократичного типу. І саме екологічне підприємництво сприяє розв'язанню завдань щодо економічної доцільності та прибутковості утилізації, знешкодження та переробки відходів промислового та побутового походження.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Проблеми ефективної діяльності суб'єктів екологічного підприємництва досліджували такі видатні вітчизняні вчені як Балацький О.Ф., Веклич О.О., Галушкіна Т.П., Данилишин Б.М. [1], Жарова Л.В. [2], Ілляшенко С.М., Какутич Є.Ю. [3], Міщенко В.С., Хлобистов Є.В.[5] Проблеми законодавчого узгодження чинного вітчизняного законодавства та практичних потреб суб'єктів екологічного підприємництва потребують подальших системних досліджень у розрізі домінуючих тенденцій розвитку глобальної економіки.

Постановка завдання.

Екологічне підприємництво в Україні в силу об'єктивних чинників перебуває в стадії початкових етапів розвитку. Відсутня відповідна законодавчо-нормативна база та не сформульоване категоріальне поняття «екологічне підприємництво. Велике питання виникає до темпів впровадження інновацій в Україні, зокрема

фінансування наукових та науково-технічних робіт. Існує потреба у проведенні відповідних досліджень щодо впливу інновацій на розвиток екологічного підприємництва, зокрема утилізацію і переробку промислових та побутових відходів. Основними завданнями статті є визначення резервів інноваційного характеру, які забезпечать стимулюючі умови розвитку екологічного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В Україні має місце як один з наслідків планової економіки висока енерго-, матеріало- та ресурсомісткість виробничих технологій. Так, на окремих металургійних підприємствах (Азовсталь, Комбінат імені Ілліча) енергомісткість виробництва у 4-5 разів перевищує аналогічні європейські показники та у 2-2,5 рази перевищує російські. Аналогічна тенденція спостерігається в цілому і по окремих галузях національної економіки. Хоча, безумовно, є і ряд позитивних прикладів щодо запровадження новітніх інноваційних проектів в Україні. Проте, в цілому переважають все ж застарілі ресурсномісткі технології. Після того, як Україна стала на шлях ринкового розвитку, відбулась глибока трансформація економіки, зокрема промислових галузей. Ринок висуває інші вимоги до собівартості виробленої продукції як планова економіка. Закривались нерентабельні підприємства, не витримали конкуренції в умовах вступу в СОТ окремі галузі, зупинилось ряд виробництв. В першу чергу це відноситься до застарілих ресурсномістких технологій. Процес даний триває і інновації відіграють вирішальну роль у ньому. Так, за даними Державного комітету статистики за останні роки в Україні склалася тенденція до зниження обсягів утворення відходів (рис. 1, табл.1).

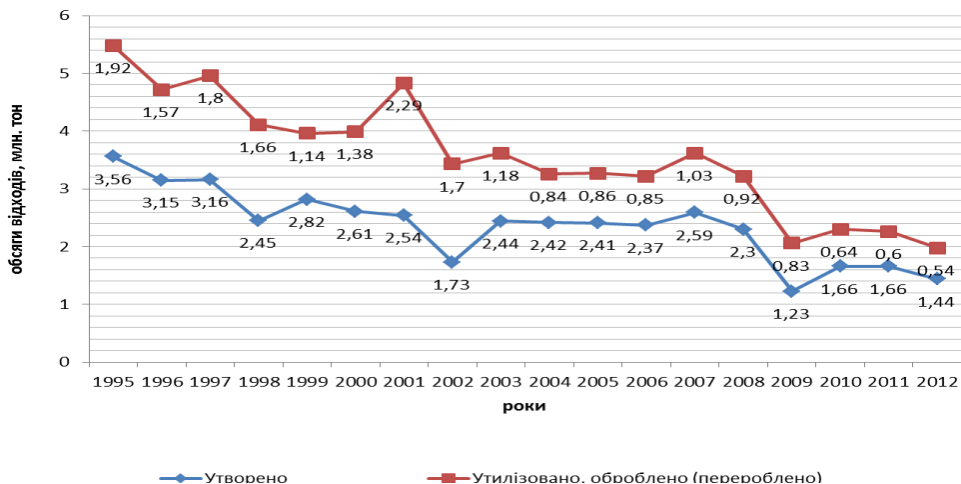

Рис. 1. Динаміка співвідношення обсягів утворених та утилізованих відходів за 1995 – 2003 роки

Таблиця 1.

Основні показники поводження з відходами I – III класів небезпеки, млн. тон.

	Утворено	Утилізовано, оброблено (перероблено)	Спалено	Видалено в спеціально відведені місця та об'єкти	Наявність на кінець року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств
	2	3	4	5	6
995	3,56	1,92	...	1,23	54,84
996	3,15	1,57	...	1,26	46,01
997	3,16	1,80	...	1,40	71,55
998	2,45	1,66	...	0,67	34,34
999	2,82	1,14	...	0,89	37,10
000	2,61	1,38	...	0,76	26,24
001	2,54	2,29	...	0,64	23,00
002	1,73	1,70	...	0,73	18,73

Продовження таблиці 1

	2	3	4	5	6
003	2,44	1,18	...	0,93	31,30
004	2,42	0,84	...	1,10	28,35
005	2,41	0,86	0,07	0,95	21,67
006	2,37	0,85	0,06	1,06	20,12
007	2,59	1,03	0,04	0,99	20,13
008	2,30	0,92	0,03	1,067	21,02
009	1,23	0,83	0,02	0,33	20,85
010	1,66	0,64	0,02	0,31	16,24
011	1,66	0,60	0,02	0,14	15,16
012	1,44	0,54	0,01	0,15	14,32
2012 рік у % до					
995	40,4	28,1	x	12,2	26,1
000	55,2	39,1	x	19,7	54,6
005	59,8	62,8	14,3	15,8	66,1
010	86,8	84,3	50,0	48,4	88,2
011	86,7	90,0	50,0	107,1	94,5

• Розраховано за даними Держкомстату України

Відмітимо, що динаміка обсягів їх утилізації має більш уповільнений темп зменшення. Така ситуація свідчить про факт збільшення кількості несанкціонованих звалищ відходів; діяльність з утилізації та переробки відходів продовжує стабільно здійснюватися і основними об'єктами переробки стали не промислові відходи, а побутові.

Чинне вітчизняне законодавство діяльність, пов'язану з впливом на природне середовище з метою його відновлення або збереження визначає як екологічне підприємництво для процесу господарювання, спрямованого на отримання такого позитивного на природне середовище ефекту на основах підприємництва, так чинне

законодавство прямого трактування не дає, що породжує ланцюг непорозумінь з контролюючими та фіскальними органами і на кінець гальмує загальний процес становлення екологічного підприємництва та подолання незадовільного, а подекуди і катастрофічного екологічного стану.

На мою думку, доцільно визначати екологічне підприємництво як вид економічної діяльності, а не галузь, адже екологічне підприємництво поєднує як виробничу галузь, так і сферу послуг, які мають однакову мету – поліпшення екологічного стану. Разом з тим є підприємства, що виробляють очисне устаткування, наприклад для зменшення викидів в атмосферу, але вони не належать до підприємств екологічного підприємництва, тому що результатом їх діяльності є отримання економічної вигоди, а екологічна складова діяльності виступає супутньою і не є визначальною.

Доцільно виділити такі напрямки розвитку екологічного підприємництва як екологічний маркетинг та інжиніринг (реінжиніринг); екологічний аудит та екологічну сертифікацію послуг; екологічний лізинг; екологічний консалтинг; екологічне страхування; виробництво екологічно-безпечної продукції та діяльність у сфері поводження з відходами [1, с. 154].

Отже, екологічне підприємництво є таким видом економічної діяльності, який здійснюється на принципах самостійної, систематичної, здійснюваної на власний ризик діяльності, яка спрямована на отримання позитивного екологічного ефекту за рахунок ефективного використання фінансових та інших ресурсів.

Екологічне підприємництво як і будь-який інший вид підприємництва не є можливим без інноваційної складової та наукових досліджень (таблиця 2).

Таблиця 2.

Динаміка чисельності дослідників і виконавців науково-дослідних робіт та фінансування витрат на їх виконання

Показники	2010	2011	2012	2012 у %	
				до 2010	до 2011
Обсяги фінансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт, млн.грн.	8995,9	9591,3	10558,5	117,4	110,7
В тому числі за рахунок бюджету	3704,3	3859,7	4709,1	127,1	122,0
Кількість виконавців НРР на 1000 осіб зайнятого населення у віці 15 – 70 років, с. 153	5,7	5,4	5,2	91,2	96,3
Кількість дослідників на 1000 осіб зайнятого населення у віці 15 – 70 років, с. 153	3,6	3,5	3,4	94,4	97,1

• Розраховано за даними Держкомстату України / Наукова та інноваційна діяльність в Україні. - К.: Держкомстат України. - С. 77

Як видно з даних таблиці 2, обсяги ініансування витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт зросли з 8995,8 млн. грн. у 2010 році до 10558,5 млн. грн. у 2012 році або на 17,4 відсотка. В той же час за рахунок бюджету фінансування зросло на 27,1 %, що свідчить про зростання обсягів видатків з держбюджету на наукові дослідження. При цьому на 8,8% кількість виконавців, що сприятиме зростанню фінансування у відносному виразі на 1 виконавця або дослідника.

Так, за даними Держкомстату в Україні 2170 підприємств займались інноваційною діяльністю. З них 179 підприємств або 8,2 % створили новітні технології, а 2134 або 98,3 % використовували результати новітніх технологій у своїй діяльності. Так всього за 2012 рік було створено 516 передових інноваційних технологій і було використано 13219 технологій.

Обсяги фінансування наукових і науково-технічних робіт доцільно аналізувати по відношенню до ВВП (рис. 2, табл. 3).

Рис. 2. Динаміка індексів співвідношення питомої частки витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт та обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт у структурі ВВП

Таблиця 3.

Індекси співвідношення питомої частки витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт та обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт у структурі ВВП

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Питома частка витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП	0,99	0,91	0,85	0,85	0,86	0,83	0,73	0,75
Питома частка обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт у структурі ВВП	1,13	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8

• Розраховано за даними Держкомстату України / Наукова та інноваційна діяльність в Україні. - К.: Держкомстат України. - С. 153

Як видно з даних рис. 2 і таблиці 3, спостерігається стала тенденція зниження питомої частки витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт з 0,99% у 2005 році до 0,75% у 2012 році або на 0,24%. І, як наслідок, знизилася питома частка обсягу виконаних робіт наукового і науково-технічного характеру за вказаний період на 0,33 одиниці з 1,13% у 2005 році до 0,8% у 2012 році. Характерним є те, що темпи зниження обсягів значно випереджають питому частку витрат у структурі ВВП і виступають результируючим показником.

Ефективне поводження з відходами передбачає перероблення їх у корисний товар, що користується попитом у споживачів. Як показує досвід, товари, отримані з перероблених відходів (наприклад, вулична плитка для доріг, або цегла) відповідають міжнародним екологічним стандартам серії ISO 9000. Така продукція широко користується попитом за кордоном, тому така продукція основним обсягом поступає на експорт. З метою стимулювання розвитку переробної діяльності та зменшення твердих побутових відходів вважаємо за доцільне зберегти ситуацію з експортом інноваційністких товарів за кордон і отримання максимального прибутку. Вважаємо, що інноваційні складові є необхідною та обов'язковою часткою екологічного підприємництва.

Висновки. Аналіз впливу інновацій та фінансових впливань у наукову і науково-технічну діяльність на становлення та розвиток екологічного підприємництва в Україні підтверджує, що підвищення обсягів фінансування наукових і науково-технічних робіт сприятиме отриманню мультиплікаційного соціально-еколого-економічного ефекту.

В той же час, аналіз факторів, які перешкоджають здійсненню інновацій, показує, що найвагомішим з них є нестача власних коштів та недостатня фінансова підтримка держави, великі витрати на нововведення, високий економічний ризик, досить тривалий термін окупності нововведень у окремих галузях. Крім того, приклад ряду аграрних підприємств свідчить, що здійсненню нововведень перешкоджали нестача інформації про новітні майже безвідходні технології, недостатність інформації про ринки збуту, відсутність кваліфікованого персоналу, тощо. В даний час на різних рівнях розглядаються питання, пов'язані з необхідністю переходу на гармонічний збалансований розвиток як України в цілому, так і її окремих регіонів. Тому трансформація чинних механізмів

Економічні науки. - Серія „Регіональна економіка”. Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 10 (39). – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2013.

природокористування, зокрема землекористування з урахуванням цілей довготривалого і безпечного розвитку на адаптивні виробничі технології типу «sustainable» є одними з вагомих науково-практичних завдань.

При загальній спрямованості можливих шляхів вирішення даної проблеми, на практиці на перший план виступають регіональний і галузевий рівні переходу на принципи гармонічного збалансованого розвитку і вирішення еколого-економічних протиріч. В цілому, інновації безпосередньо стимулюють розвиток екологічного підприємництва. До вирішення проблем інтегрованого управління раціональним природокористуванням необхідно підходити, виходячи з конкретних регіональних можливостей і пріоритетів; його доцільно розробляти і здійснювати за двома напрямками: стратегічне і оперативне управління. В такому випадку екологічне підприємництво органічно доповнюватиме зусилля держави в даному напрямку.

1.Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку: монографія / Б.М. Данилишин. — Донецьк: Юго-Восток, 2008. — 256с. (НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України)

2.Жарова Л.В. Екологічне підприємництво та екологізація підприємництва: теорія, організація, управління: монографія / Жарова Л.В., Какутич Є.Ю., Хлобистов Є.В.; за ред. акад. Б. М. Данилишина. – Суми: Університетська книга, 2009. – 20 с.

3.Какутич Є.Ю. Організаційно-управлінські умови розвитку екологічного підприємництва в Україні // Економіка природокористування і охорони довкілля: Зб.наук.пр. – К.: РВПС України НАН України, 2006.

4.Удосконалення управління природокористування в АПК / С.І. Дорогунцов, П.П. Борщевський, Б.М. Данилишин. – К.: Урожай, 1992. – 128 с.

5.Хлобистов Є.В. Екологічна безпека стратегічного потенціалу динаміки розвитку продуктивних сил регіонів України / Хлобистов Є.В., Жарова Л.В., Кобзар О.М. // Механізм регулювання економіки. – 2008. – №3. – Т.1. – С. 11-19.